

Warszawa, dn. 19 września 2024

Prof. dr hab. Jolanta Młynarczyk

Wydział Archeologii

Uniwersytet Warszawski

Recenzja dorobku naukowego dr Krzysztofa Cezarego Domżałskiego w postępowaniu o nadanie stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie *nauki humanistyczne*, w dyscyplinie *archeologia*

Dr Krzysztof Domżałski skupia swą działalność naukowo-badawczą na ważnej kategorii źródeł archeologicznych, jaką stanowi ceramika stołowa okresu hellenistycznego, rzymskiego i bizantyjskiego w basenie Morza Śródziemnego i Morza Czarnego, szczególnie zaś na jednym jej odłamie, znanym jako *terra sigillata* i stanowiące jej kontynuację w okresie późnorzymskim naczynia czerwono-angobowane (tzw *red slip*). Jest on tej dziedzinie badań wierny od chwili ukończenia w r. 1992 studiów magisterskich w Instytucie Archeologii UW pracą *Terra sigillata na Cyprze* napisaną pod kierunkiem prof. Zofii Sztetyłło. Wkrótce potem, bo w r. 1993, K. Domżałski uzyskał etatowe zatrudnienie w Instytucie Archeologii i Etnologii PAN, na którym pozostaje do chwili obecnej. W roku 2006 otrzymał on stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie archeologii nadany uchwałą Rady Naukowej IAIe PAN na podstawie dysertacji *Późnorzymska terra sigillata w regionie Bosporu Kimmeryjskiego*, której promotorem był prof. Tadeusz Sarnowski.

Ocena osiągnięcia naukowego przedstawionego jako podstawa procedury habilitacyjnej

W myśl art. 219 ust. 1 pkt. 2a ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, dr Domżałski jako podstawę procedury habilitacyjnej zgłosił monografię zatytułowaną *Pontic Red Slip Ware. Typology, chronology and distribution of a major group of Late Roman fine pottery in the Black Sea region* (Bibliotheca Antiqua t. 25. Warszawa 2021. Wydawnictwo Instytutu Archeologii i Etnologii PAN). W znacznej mierze stanowi ona owoc jego projektu badawczego "Późnorzymska i wczesnobizantyjska ceramika stołowa w regionie czarnomorskim: produkcja, handel i użytkowanie" (grant NCN 2013/11/B/HS3/02058), którym

dr Domżański kierował w latach 2014-2015, a badania nad tym zagadnieniem kontynuował przez dalsze lata po ukończeniu finansowania projektu.

Monografia liczy sobie 221 stron, 26 figur (w tym zestawienia form naczyń, mapy i diagramy) oraz 52 plansz (każda z nich obrazująca jedną z omawianych form w postaci rysunku i fotografii barwnej). Na tekst monografii składa się sześć rozdziałów, wliczając w to Wprowadzenie (Rozdz.1: „Introduction”) oraz Podsumowanie (Rozdz.6: „Conclusion”), przy czym rozdziały 2-5 podzielone są na sekcje (podrozdziały). Po „Conclusion” następują dwa apendiksy, z których pierwszy zawiera katalog próbek wybranych do analiz fizyko-chemicznych, zaś drugi przedstawia wyniki tych badań przeprowadzonych przez G. Schneidera i M. Daszkiewicz (z odrębną numeracją Tablic 1-3 oraz Figur 1-4). Po nich następuje streszczenie zawartości monografii w języku rosyjskim, spis figur (Fig. 1 – 16C) i plansz (Pl. 1 – 52) oraz bardzo obszerna Bibliografia.

W „Introduction” (Rozdz. 1) Habilitant w pierwszym rzędzie zajmuje się nazewnictwem rzymskiej i późnorzymskiej ceramiki stołowej w różnych językach, wprowadzając istotne rozróżnienie pomiędzy terminami *terra sigillata* a *red slip* i definiując Pontic Red Slip (dalej: PRS) jako przedmiot monografii, której konstrukcję następnie zarysowuje. Rozdział 2 przedstawia historię badań nad *red slip* - czerwono-angobowanymi wyrobami okresu późnorzymskiego i wczesno bizantyjskiego w basenach Morza Śródziemnego i Czarnego, mianowicie *African Red Slip* (dalej: ARS), *Late Roman C/Phocaeen Red Slip* (dalej: LRC/PhRS) oraz *Late Roman D/Cypriot Red Slip*. Z zarysu tej historii jasno wynika, że znajomość i stopień opracowania tej kategorii ceramiki pochodzącej ze stanowisk nadczarnomorskich były niewspółmiernie ubogie w porównaniu do wiedzy na temat znalezisk z basenu Morza Śródziemnego, między innymi z powodu barier politycznych powstałych po drugiej wojnie światowej. W dalszej części rozdziału (2.2) Autor skupia się zatem na omówieniu stanu badań nadczarnomorskich znalezisk czerwono-angobowanych wyrobów późnorzymskich wykazując, że wiedza na ich temat, znajdująca odbicie w dotychczasowych publikacjach, pochodzi głównie ze stanowisk na północnych wybrzeżach Morza Czarnego.

Rozdział 3 poświęcony jest omówieniu metody opracowania materiału archeologicznego zgromadzonego przez Autora. Przy ustalaniu chronologii w dużej mierze opiera się on na zastawie licznych pochówków barbarzyńskich z IV-VI w. odkrytych w północnych rejonach Morza Czarnego (patrz s. 30); w większości przypadków skład takiej zastawy grobowej został osobiście zweryfikowany przez Autora w magazynach muzealnych. W ustaleniu przez niego

chronologii form PRS ważną rolę odegrało współwystępowanie innych kategorii zabytków: dobrze znanych form ceramicznych importów śródziemnomorskich czy monet.

W czterech tablicach na ss. 33-36 Autor zestawiał w kolejnych kolumnach: stanowiska grobowe, poświadczone na nich formy PRS, oraz współwystępujące formy ARS (tablice 1-4) i LRC/PhRS (tablice 2-4). Tablice ułożone zostały w chronologicznej sekwencji etapów produkcji, z których najwcześniejszy przypada na IV w. ne (tablica 1), a ostatni na V/VI w. (tablica 4).

Rozdział 4 poświęcony został w pierwszym rzędzie szczegółowemu omówieniu makroskopowych i fizyko-chemicznych cech wyrobu PRS, przypominających wczesnorzymską sigillatę pontyjską, przy jednak zupełnie innym repertuarze kształtów naczyń. Dystrybucja PRS ograniczona była do terenów basenu Morza Czarnego; po raz pierwszy kilka form PRS zostało atrybuowanych do tego obszaru przez A. Opaite w 1985 r. Obecnie odrębność tego wyrobu potwierdziły analizy fizyko-chemiczne przeprowadzone na 55 wybranych fragmentach różnych form; co więcej, wykazały one istnienie dwóch grup różniących się od siebie składem chemicznym.

Jeśli chodzi o morfologię naczyń (Rozdz. 4.2), Habilitant wyróżnił dziesięć form otwartych (oznakowanych jako formy 0 – 9, fig. 1-2) oraz sześć form dzbanków (formy 10 – 15, fig. 2-3). K. Domżański przypuszcza, że formy dzbanków, nie znajdujące odpowiedników w śródziemnomorskich wyrobach kategorii *red slip*, mogły być zainspirowane kształtami naczyń metalowych. Omawiając dekorację PRS (Rozdz. 4.3, ss.48-49), Autor podkreśla zupełny brak dekoracji stemplowanej, tak charakterystycznej dla śródziemnomorskich wyrobów *red slip* i tylko okazjonalną obecność dekoracji odciskanej na wylewie; charakterystyczne zaś są ryte motywy „czesane”. Wreszcie zwięźle komentuje sporadyczną obecność *dipinti* oraz *graffiti* na naczyniach (s. 49).

Podsumowana w Rozdz. 4.4 analiza chronologii wyrobów PRS opiera się na przebadanych kontekstach znalezienia, przede wszystkim na częstym współwystępowaniu śródziemnomorskich typów naczyń *red slip* szczególnie w kontekstach grobowych. Typo-chronologiczna sekwencja naczyń PRS została przedstawiona w obszernej sekcji Rozdz. 4.5 (ss. 52-157), obejmującej wybór 166 naczyń o kompletnych kształtach, zarówno pochodzących z datowanych kontekstów, jak i pozbawionych proveniencji. Prezentują one poszczególne formy naczyń, najpierw otwarte (poczynając od Formy 0 określonej w ten sposób ze względu na jej pokrewieństwo z wcześniejszą sigillatą pontyjską), a potem zamknięte. Po omówieniu

każdej formy następuje katalog zilustrowanych naczyń oraz lista publikacji naczyń danej formy pochodzących z rejonów nadczerwomorskich, cytowanych konsekwentnie w tym samym porządku topograficznym, poczynając od zachodnich wybrzeży Morza Czerwonego, poprzez północne, wschodnie, a wreszcie południowe rejony nadczerwomorskie. Jest to najbardziej wartościowa część tej monografii, o klarownej i konsekwentnej konstrukcji, obficie ilustrowana zarówno rysunkami naczyń, jak i znakomitej jakości fotografiami w kolorze.

Rozdział 5 otwierają rozważania dotyczące dystrybucji wyrobu PRS (Rozdz. 5.1). Poprzez analizę rozrzutu znalezisk (mapy Fig. 5A-5C) i hipotetyczną rekonstrukcję szlaków handlowych, Habilitant lokalizuje prawdopodobny region produkcji tego wyrobu w centrum północnej Anatolii odpowiadającym zachodniej części rzymskiej prowincji Pontu. Kwestia lokalizacji miejsca lub miejsc produkcji PRS jest niezmiernie ważna wobec faktu, że nigdzie dotychczas nie natrafiono na warsztat garncarski wytwarzający tego rodzaju ceramikę. Mimo że największą koncentrację znalezisk naczyń PRS Autor monografii odnotowuje w południowo-zachodniej części Krymu i w rejonie Bosforu Kimeryjskiego, podkreśla on, że makroskopowe i fizykochemiczne cechy tego wyrobu wykluczają jego produkcję na tamtym obszarze. Dzięki swoim wieloletnim studiom nad ceramiką odkrywaną w Pompeiopolis, Habilitant jest w stanie ustalić, że naczynia PRS występowały tam obficie od początku IV do przełomu V/VI w., po czym zostały zastąpione przez naczynia (produkcji lokalnej lub regionalnej) o powierzchni polerowanej, nie zaś czerwono-angobowanej. Wraz z tą zmianą technologiczną, naczynia lokalne/regionalne, produkowane aż do VII/VIII w., naśladowały formy późnorzymskich typów śródziemnomorskich.

W sekcji (Rozdz.5.2) poświęconej konfrontacji tradycji ceramicznej regionu z wpływami ponadregionalnymi Habilitant wskazuje, że pojawienie się PRS było efektem połączenia wpływów śródziemnomorskich wyrażających się w kształtach naczyń z lokalną tradycją garncarską, gdzie dekorację stanowiły kombinacje linii rytych i „czesanych” zamiast motywów stemplowanych popularnych w późnoantycznej produkcji śródziemnomorskiej. Mapa Fig. 6 ukazuje hipotetyczny region wyrobu PRS w stosunku do miejsc produkcji innych wyrobów późnorzymskich *red slip* mianowicie LRC, LRD i ARS.

Autor monografii podkreśla, że wiele form naczyń PRS było zainspirowanych wyrobami ARS *ware*. Opracowane przez niego figury 7-10 wymownie ilustrują wpływ ARS nie tylko na wyroby PRS, ale także na śródziemnomorskie typy późnorzymskiej ceramiki czerwono-angobowanej, mianowicie LRD/CRS, LRC/PhRS. Fig 11 prezentuje natomiast zestawienie otwartych form naczyń PRS z formami wczesno-rzymskiej pontyjskiej sigillaty (PS). Na

podstawie analizy wpływu form ceramiki ARS na kształty naczyń PRS, Habilitant wyróżnia w obrębie tej drugiej kategorii ceramiki trzy generacje niektórych form otwartych, co stanowi niezmiernie ważny przyczynek do ustalenia precyzyjnego datowania tej produkcji.

W dalszej części rozdziału (5.3), Autor ponownie nawiązuje do pokrewieństwa cech makroskopowych i technologii produkcji wczesno-rzymskiej sigillaty pontyjskiej i późno-rzymskiej PRS, podkreślając odmienny repertuar kształtów obu typów ceramiki. Ważnym osiągnięciem Autora monografii jest ustalenie daty pojawienia się PRS na drugą ćwierć IV w., co nastąpiłoby na terenie południowo-zachodniego Krymu i na południowych rubieżach kultury czerniachowskiej (m.in. w Olbii). K. Domżański omawia zmiany w dystrybucji PRS na terenach nadczarnomorskich w procesie diachronicznym, opierając swoje wnioski na rezultatach analizy ilościowej poszczególnych kategorii późnorzymskich naczyń stołowych z wybranych stanowisk nadczarnomorskich takich jak Olbia, Tanais, Fanagoria i Sebastopolis (Suchumi); rezultaty te są zilustrowane graficznie w postaci diagramów (Fig. 12A-16C).

W myśl ustaleń Autora, znaleziska ceramiki wskazują, że kontakty handlowe rejonów wzdłuż północnego wybrzeża Morza Czarnego z obszarem północnej Anatolii stopniowo zawężyły się poczynając od wczesnego V w., a ostatnia faza systematycznego handlu PRS w basenie Morza Czarnego przypadała na pierwszą połowę VI w. W połowie VI w. importy PRS zostały wyparte przez egejskie wyroby LRC (*Phocaean Red Slip ware*). Zastanawiając się nad przyczynami tego zjawiska, K. Domżański rozważa możliwe uwarunkowania historyczne takie jak wojna Bizancjum z Persami i najazdy Hunów na tereny półwyspów Kerczeńskiego i Tamańskiego.

Dzięki swoim badaniom nad ceramiką z Pompeiopolis w Paflagonii, Habilitant ustala, że na przełomie V/VI w. nastąpiła tam radykalna zmiana w zaopatrzeniu w ceramikę: naczynia PRS ogromnie popularne w IV-V w., zostały całkowicie zastąpione przez ceramikę o powierzchni polerowanej, nazwaną *Late Roman Pontic Burnished ware*. K. Domżański podkreśla interesujący fakt, że nastąpiło to pół wieku wcześniej niż ostateczny zanik PRS na czarnomorskich szlakach handlowych.

Rozdział 6 przynosi podsumowanie najważniejszych wniosków Autora monografii. Akcentuje on ogromną różnicę w stanie zaawansowania badań nad czerwono-angobowaną ceramiką nadczarnomorską a śródziemnomorską na niekorzyść tych pierwszych. Analiza znalezisk PRS przede wszystkim z cmentarzysk północnego Nadczarnomorza, skąd pochodzą naczynia zachowane w całości, pozwoliła na określenie przedziałów czasowych dla każdej z form zidentyfikowanych przez Autora. Ponadto K. Domżański zdołał wydzielić trzy kolejne fazy

produkcji PRS zawarte między początkiem IV a połową VI w., oraz dwa pozornie sprzeczne ze sobą trendy w ich produkcji. Jednym z nich było wzorowanie się na wiodących formach naczyń ARS, zaś drugim – konserwatyzm, wyrażający się w wytwarzaniu kilku form PRS (konkretnie form 0, 1 i 4) prawie bez zmian na przestrzeni wszystkich trzech faz. Według hipotezy Autora, ośrodków produkcji PRS należy poszukiwać w północnej części Azji Mniejszej – w zachodniej części prowincji Pontu. Na podstawie dystrybucji znalezisk PRS datowanych na okres IV-VI w. stwierdził on także, że istniały dwie odrębne strefy powiązań gospodarczych; jedna z nich obejmowała zachodnie wybrzeże Morza Czarnego i była silnie związana z rejonem Konstantynopola i Egei, druga zaś, odpowiadająca wschodnim i północnym regionom, powiązana była z ośrodkami portowymi północnej Anatolii. W celu weryfikacji tej i innych hipotez, konieczne jest przebadanie dalszych kontekstów, szczególnie kontekstów zamkniętych, zawierających naczynia PRS.

Drobne uwagi krytyczne, jakie recenzent mógłby przedstawić po uważnej lekturze ocenianej monografii, są natury wyłącznie edytorskiej, nie merytorycznej. Mianowicie, wśród licznych powtórzeń zawartych w tekście, niektóre wydają się całkiem zbędne. Figury 7-10 są mało czytelne z powodu zbytniego zminiaturyzowania rysunków naczyń, Fig. 11 zdecydowanie nieczytelna. To samo dotyczy diagramów fig. 12A-16C na ss. 171-172: pomimo zastosowania żywych barw, ich rozmiar sprawia, że są one mało wyraźne, a przecież zawierają bardzo istotne dane statystyczne. Wreszcie nie zauważyłam nigdzie (przeoczenie?) informacji na temat autorstwa rysunków i fotografii.

Oceniana monografia to pierwsze naukowe i pełne przedstawienie mało znanej kategorii późnorzymskiej ceramiki stołowej („luksusowej”), której określenie jako *Pontic Red Slip ware* wprowadził właśnie K. Domżański w swoim wczesnym (1997 r.) opracowaniu jej przykładów odkrytych w Nymphaion na Krymie. Monografia ta reprezentuje niezaprzeczalnie wysoki poziom naukowy, z całą gamą oryginalnych ustaleń i hipotez jej Autora, wskazanych w powyższym omówieniu. Wśród nich przede wszystkim są: identyfikacja wyrobu PRS poprzez szczegółową i kompleksową analizę popartą wynikami badań archeometrycznych; opracowanie typo-chronologii naczyń tego wyrobu i przedstawienie jej w klarownej formie; identyfikacja rynków zbytu ceramiki PRS na północnych wybrzeżach Morza Czarnego; wstępna identyfikacja obszaru produkcji PRS. Niezwykle ważne jest również wskazanie na prawdopodobne pokrewieństwo pomiędzy pontyjską sigillatą (PS) okresu wczesno-rzymskiego a późniejszym wyrobem PRS, co sugeruje istnienie *continuum* produkcji obydwu typów ceramiki. W odniesieniu do okresu późnorzymskiego, dr Domżański wyróżnia ponadto dwie

dotychczas nieznane kategorie ceramiki, którym nadaje odpowiednio nazwę *Micaceous Burnished ware* na określenie naczyń, które w Pompeiopolis na początku VI wieku zastąpiły wcześniej dominującą tam PRS, oraz *Late Roman Pontic Burnished ware*, które na czarnomorskich szlakach handlowych pojawiłyby się po ceramice PRS. Fakt, że oceniana monografia została opublikowana w języku angielskim zapewnia jej oczywiście szeroki międzynarodowy odbiór. Jednak co najmniej tak samo ważne jest zamieszczenie obszernego streszczenia w języku rosyjskim (ss. 190-202), co czyni pracę jeszcze bardziej dostępną badaczom rosyjskojęzycznym.

Omówienie pozostałego dorobku naukowego i dydaktycznego dr Krzysztofa Domżałskiego

Jak wspomniano wyżej, K. Domżałski pozostaje wierny swojej dosyć wąskiej specjalizacji, co znajduje odbicie w tematyce poszczególnych części jego dorobku naukowego: rozdziałów w monografiach naukowych, artykułów w czasopismach i wystąpień konferencyjnych. Jest to tematyka ceramiki stołowej prawie wyłącznie okresu rzymskiego i późnorzymskiego, pochodzącej przede wszystkim ze stanowisk nadczarnomorskich. Prócz tego jednak obiektem badań Habilitanta były zespoły rzymskiej ceramiki stołowej z dwóch stanowisk w Libanie, dwóch w Egipcie (Marea, Berenike), a także na terenie antycznej Cyrenajki (Ptolemais) i na Sycylii (Akrai).

Tu wypada podkreślić, że na wczesnym etapie swojej pracy naukowej K. Domżałski był w znacznym stopniu skazany na samodzielne wypracowanie metodyki badań, jako że nikt z promotorów jego pracy magisterskiej i doktorskiej nie był specjalistą w dziedzinie antycznej ceramiki stołowej. K. Domżałski podołał temu zadaniu; dzięki kilku stażom i stypendiom zagranicznym oraz uczestnictwu w wielu polskich i zagranicznych ekspedycjach wykopaliskowych zdobył on obszerne doświadczenie, które z powodzeniem wykorzystał w opracowaniu materiałów; jego ceramologiczny warsztat cechuje niezwykła drobiazgowość z zamiłowaniem do statystyki. Chociaż dr Domżałski jest może nie tyle archeologiem polowym, co laboratoryjnym, samo zróżnicowanie pod względem geograficznym stanowisk wykopaliskowych, z których ceramikę miał okazję badać, jest imponujące: od Rheinzabern w Niemczech, przez Tanais w Rosji, stanowiska w Ukrainie takie jak Nymphaion, Tyritake i Olbia, Tropaeum Traiani w Rumunii, Novae w Bułgarii, Pompeiopolis i Synope w Turcji, Chhim i Jiyeh w Libanie, Nea Paphos na Cyprze, Berenike i Marea w Egipcie, Ptolemais w Libii, Akrai na Sycylii.

Jeśli chodzi o staże i stypendia, przed uzyskaniem stopnia doktora K. Domżański był beneficjentem programu Tempus-Phare (Niemcy, 1997) i trzykrotnego pobytu stażowego w Ermitażu (1996-1998), natomiast po uzyskaniu doktoratu odbył on staże w CRNS w Paryżu (2010) i w Dumbarton Oaks w Waszyngtonie (2012) oraz dwukrotnie skorzystał z Mellon Research Fellowship w słynnych amerykańskich instytucjach: American School w Atenach (2008) i American Academy w Rzymie (2009/10).

Krzysztof Domżański brał udział w kilku projektach finansowanych w drodze konkursów. Był wykonawcą w projekcie „Nymphaion” (1994-1998) i głównym wykonawcą w projekcie promotorskim finansowanym przez KBN (2003-2005). Po uzyskaniu stopnia doktora był on głównym wykonawcą wspomnianego projektu NCN (# 2013/11/B/HS3/02058, w latach 2014-2015) stanowiącego bazę dla powstania ocenianej monografii i jednym z trojga kierowników projektu PICS (2010-2012) *Production, circulation et consommation des céramiques « pergaméniennes » (sigillées orientales) dans le bassin oriental de la Méditerranée de la fin de l'époque hellénistique à l'époque romaine tardive*. Jako wykonawca, uczestniczył w grantach NCN w Tanais (2018-2019), w egipskiej Berenike (2019-2020), dwóch kolejnych grantach w Akrai na Sycylii (2013-2020) oraz w Marei w Egipcie (2021-2023). Od roku 2009 do chwili obecnej uczestniczy on w międzynarodowym projekcie eksploracji starożytnego miasta Pompeiopolis w Paflagonii (Turcja); udział w nim i uzyskane przez Habilitanta wyniki badań nad tamtejszą ceramiką pozwoliły na sformułowanie kilku ważnych hipotez dotyczących datowania i proveniencji ceramiki PRS, przedstawionych w ocenianej monografii.

Po uzyskaniu stopnia doktora, K. Domżański opublikował 15 rozdziałów w monografiach naukowych, w tym 11 jego wyłącznego autorstwa, pozostałe we współautorstwie; wszystkie prócz jednej z tych pozycji były napisane w językach obcych (przed uzyskaniem stopnia doktora opublikował sześć rozdziałów w monografiach, w tym dwa we współautorstwie). Udział Habilitanta w wykopaliskach polsko-włoskiej misji w Akrai w latach 2011-2020 zaowocował trzema rozdziałami w monografiach poświęconych rezultatom prac na tym stanowisku; szczególnie ważny wydaje się jeden z nich, zatytułowany *Changes in the fine pottery supply pattern in south-eastern Sicily during the Late Republican and Early Imperial period as reflected by finds from the recent excavations in Akrai/Acrae* (2022): K. Domżański stawia w nim hipotezę, że mało znany typ wczesno-rzymskiej ceramiki stołowej, której nadaje nazwę *Orange Terra Sigillata*, był wytwarzany w południowo-wschodniej Sycylii. Krótki rozdział w monografii, której był współredaktorem (H. Meyza, K. Domżański red., *Late*

Hellenistic to Mediaeval fine wares of the Aegean coast of Anatolia, 2014), zatytułowany *The Pitane workshop and the most successful export of Eastern Sigillata C*, prócz omówienia typochronologii ceramiki typu Eastern Sigillata C wytwarzanej w Pitane (Candarli), przynosi ważną obserwację, że jednym z powodów rozkwitu tej produkcji w okresie poł. II – poł. III w. ne, kiedy warsztaty ESA i ESB kończyły już swą działalność, był fakt, że głównym rynkiem zbytu dla ESC był rejon Morza Czarnego. Znacznym osiągnięciem jest też rozdział *Środkowoitalskie naczynia glazurowane znalezione w Polsce* w monografii *Nowe znaleziska importów rzymskich z ziem Polski* (2006) ze względu na identyfikację i bardzo obszerną dyskusję kilku znalezisk rzadkiej kategorii wczesnorzymskich naczyń szklawionych. Natomiast rozdział w monografii *Black Sea in Antiquity: Regional and interregional economic exchanges* (2007) zatytułowany *Changes in Late Classical and Hellenistic fine pottery production in the Eastern Mediterranean as reflected by imports in the Pontic area* zawiera co najmniej jedno nader dyskusyjne twierdzenie, mianowicie, że hellenistyczny wyrób określany jako Colour-Coated Ware A był „a direct predecessor of terra sigillata”.

Jeśli chodzi o artykuły w czasopiśmie naukowych, po uzyskaniu stopnia doktora K. Domżański opublikował ich 11; wśród nich tylko trzy były jego wyłącznego autorstwa, dalsze trzy były artykułami wieloautorskimi (dwa dotyczące wykopalisk w Akrai i jeden – wykopalisk w Pantikapaion), zaś pięć artykułów miało drugiego autora. Dla porównania, przed uzyskaniem stopnia doktora K. Domżański opublikował 14 artykułów (w tym siedem we współautorstwie). Szczególnej wagi wydaje się artykuł opublikowany w *Archeologia* Warszawa (2018) zatytułowany *Roman to Early Byzantine fine pottery from Pompeiopolis in Paphlagonia. From the long distance trade to the local market*; jego istotnym osiągnięciem jest identyfikacja ceramiki stołowej produkowanej lokalnie/regionalnie od końca V do VII /VIII wieku, która wyparła wcześniejsze importy (naczynia PRS). Ceramikę tę, nieznaną dotychczas z innych stanowisk, dr Domżański określa jako *Micaceous Burnished ware* i *Micaceous Painted ware*, ustalając jej chronologię i przedstawiając repertuar form.

Ilość wystąpień konferencyjnych Krzysztofa Domżańskiego, w ramach których prezentował on aktualne wyniki swoich badań (prawie wszystkie z nich o charakterze międzynarodowym i w językach obcych: angielskim lub rosyjskim) jest imponująca, przekraczając liczbę jego publikacji. Po uzyskaniu stopnia doktora wystąpił on z referatami na pięciu konferencjach krajowych i aż na 27 konferencjach o charakterze międzynarodowym; spośród wygłoszonych tam referatów, tylko dwa były wieloautorskie. Na konferencjach międzynarodowych zaprezentował on również cztery postery, w tym dwa we współautorstwie.

Natomiast przed uzyskaniem stopnia doktora K. Domżański wygłosił 14 referatów (w tym cztery we współautorstwie) oraz zaprezentował pięć posterów (w tym jeden wielo-autorski); w ramach Siódmego Spotkania EAA (Esslingen 2001) współorganizował sesję poświęconą badaniu dalekosiężnych kontaktów handlowych na podstawie znalezisk hellenistycznej i rzymskiej ceramiki stołowej we wschodnim Śródziemnomorzu i Naczarnomorzu.

Dorobek publikacyjny dr Krzysztofa Domżańskiego wydaje się stosunkowo skromny, zważywszy okres czasu, jaki upłynął od uzyskania przez niego stopnia doktora (2006); z licznych wystąpień konferencyjnych, tylko niewielka część została opublikowana w aktach pokonferencyjnych, ich walor zatem polegał głównie na oralnym upowszechnianiu wyników i nawiązywaniu owocnych kontaktów naukowych. Nie ulega jednak wątpliwości, że dr Domżański wypracował sobie zasłużoną opinię doskonałego znawcy ceramiki stołowej („luksusowej”) okresu rzymskiego i późnorzymskiego; od wielu lat (1996) jest on członkiem międzynarodowego stowarzyszenia ceramologów *Rei Cretariae Romanae Fautores*, a w 2022 r. został przyjęty w poczet członków Komisji Archeologii Krajów Śródziemnomorskich Polskiej Akademii Umiejętności.

Należy także odnotować, że Habilitant ma na swoim koncie redakcję naukową jednej monografii oraz współredakcję innej. Od roku 2014 jest on redaktorem serii naukowej *Bibliotheca Antiqua* (IAiE PAN), a od 2019 – członkiem komitetu redakcyjnego tureckiego rocznika *Journal of Ceramic Research* (Turcja).

Zatrudnienie w instytucji naukowo-badawczej, jaką jest Instytut Archeologii i Etnologii PAN (wcześniej Instytut Historii Kultury Materialnej) przez cały okres swojej aktywności naukowej sprawia, że działalność dydaktyczna dr Domżańskiego jest siłą rzeczy bardzo ograniczona. Niemniej na wszystkich stanowiskach archeologicznych, na których prowadził i prowadzi swoje badania nad materiałami ceramicznymi stara się on w maksymalnym zakresie angażować w kształcenie studentów odbywających tam praktyki wykopaliskowe. Ponadto dr Domżański okazjonalnie uczestniczył jako konsultant w seminariach magisterskich i doktorskich prowadzonych w Instytucie Archeologii UW. Podczas swoich pobytów zagranicznych występował z wykładami gościnnymi w odwiedzanych instytucjach akademickich. Wreszcie był promotorem pomocniczym w przewodzie doktorskim p. Mariusza Gwiazdy przeprowadzonym na Wydziale Historycznym UW w 2016 r. , a od r. 2023 jest promotorem pomocniczym pracy doktorskiej p. Mehmeta Ali Eyyüpoğlu na Uniwersytecie w Karabük (Turcja).

Wnioski końcowe

Podsumowując moją ocenę dorobku naukowego dr Krzysztofa Domżałskiego i monografii naukowej *Pontic Red Slip Ware. Typology, chronology and distribution of a major group of Late Roman fine pottery in the Black Sea region* zgłoszonej jako podstawa procedury habilitacyjnej stwierdzam, że jako osiągnięcie naukowe Habilitanta w pełni odpowiada ona wymaganiom określonym w ustawie z dn. 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2018 r. poz. 1668 ze zm.), art. 219 ust. 1 pkt 2, w sprawie postępowań o nadanie stopni naukowych, stanowiąc znaczący wkład w rozwój dyscypliny archeologia. Jej bezsprzeczna wartość merytoryczna w zupełności rekompensuje stosunkowe ubóstwo publikowanych pozycji pozostałego dorobku naukowego z okresu po uzyskaniu stopnia doktora. Przynosi ona wiele ustaleń fundamentalnych dla ceramologii i szerzej, dla historii cywilizacji późnoantycznej, a także interesujących hipotez, wyznaczających dalsze kierunki badań.

Tym samym z przekonaniem wnioskuję o nadanie dr Krzysztofowi Cezaremu Domżałskiemu stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk humanistycznych w dyscyplinie archeologia.

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'J. Wójcik', with a long horizontal flourish extending to the right.